

KHI CNUCED, G7, IMF, WB HỘI CHẨN NỀN KINH TẾ THẾ GIỚI

DANH ĐỨC

Sự kiện quan trọng nhất trong tháng 9 là các cuộc họp thường niên của G7, IMF, WB từ ngày 20.9 tại Hồng Kông và trước đó là việc CNUCED (Hội đồng thương mại và phát triển thuộc LHQ) công bố một bản phúc trình rất "nóng bỏng" những cảnh báo về sự phân hóa giàu nghèo... Các sự kiện trên, có qui mô ảnh hưởng toàn cầu, đáng được điểm lại, tất nhiên trong cái nhìn từ Đông Nam Á nói chung và VN nói riêng.

1. CNUCED: toàn cầu hóa thương mại và nguy cơ phân hóa giàu nghèo

Vào đầu tháng 9, CNUCED (Hội đồng thương mại và phát triển thuộc LHQ), đã lên tiếng cảnh giác về nguy cơ phân hóa giàu nghèo do việc toàn cầu hóa nền thương mại thế giới, một tiến trình mà cả WB lẫn IMF đều đã thúc hối các nước đang phát triển. Tại sao CNUCED, vốn là một cơ quan thường trực thuộc Đại hội đồng LHQ, được thành lập từ năm 1964 với mục đích tạo điều kiện thuận lợi cho việc khước trương các trao đổi thương mại quốc tế nhằm đẩy nhanh sự phát triển, đặc biệt tại các nước đang phát triển, đã lại nêu vấn đề những nguy cơ của việc toàn cầu hóa thương mại đồng thời đã kích WB và IMF trong lời cảnh báo này?

Theo CNUCED, mặc cho một số nền kinh tế cả ở các nước phát triển và đang phát triển đã có những bước tiến đáng kể, tình hình chung vẫn là trì trệ tại rất nhiều nước và còn đe dọa kéo dài. Bên cạnh đó, ngay việc toàn cầu hóa thương mại cũng đã, từ những năm 80, đưa đến một số hậu quả tai hại về mặt XH. Người giàu cứ giàu hơn, và lắm khi người nghèo lại nghèo hơn, cho dù trong quá trình "giàu hóa" xã hội cũng đã có một số thành phần trung lưu trở nên giàu hơn. Thế nhưng, trong các hoạt động kinh tế ngày nay, lại có những thương vụ không mang tính chất thương mại, trao đổi hàng hóa thực sự mà trong thực chất lại là cho vay tiền, tức không liên quan chút nào đến điều gọi là tự do trao đổi mậu dịch. Mặt khác, do tính cạnh tranh gay gắt toàn cầu, một số nước đã quay trở lại với chính sách bảo hộ mậu dịch dưới mọi hình thức nhằm thúc đẩy sự tăng trưởng của mình, và điều này đã

khiến cho nền mậu dịch thế giới gặp khó khăn. Trên bình diện phát triển, do yêu cầu cạnh tranh trong nền thương mại toàn cầu hóa, một số nhà hoạch định chính sách đã không bận tâm lắm đến nhu cầu can thiệp của nhà nước để làm giảm bớt nạn thất nghiệp. Nhiều chính phủ đã quá đặt cược nơi các lực lượng thị trường, nơi sự tự do trao đổi trong thị trường lao động (hiện tượng tuyển chọn người nhập cư của một số nước chẳng hạn), đã gây thiệt hại rất nhiều cho người lao động sở tại, làm mất đi nhiều công ăn việc làm. Trong khi điều chỉnh cơ cấu kinh tế, nhiều nước đã chỉ chú trọng đến tính hiệu quả của bộ máy sản xuất để nền kinh tế của mình thêm sức cạnh tranh, song lại hy sinh yếu tố nhân lực, trong khi lẽ ra điều chỉnh cơ cấu nhân lực cũng là và phải là một yếu tố quan trọng của công cuộc cải cách kinh tế.

Đây không phải là lời cảnh báo đầu tiên về sự phân hóa giàu nghèo. Hôm 26.8 vừa qua, WB cũng đã công bố một bản phúc trình cảnh báo rằng: riêng tại châu Á, "phép lạ kinh tế" đã qua, tuy đã làm giảm số người nghèo được đến 43% trong thời gian từ 1985 đến 1995, song không phải bất cứ ai cũng đều được hưởng lợi từ "phép lạ" này. Theo WB, nghèo khó rất hiển hiện tại các nước đang cất cánh kinh tế song song với sự phân hóa ngày càng gia tăng giữa nông thôn và thành thị, không chỉ trong thực tại giàu nghèo mà còn trong cả tương lai bởi lẽ không phải ai cũng có cơ hội thành đạt như nhau.

2. Con bệnh Đông Nam Á

Tuy là họp thường niên, song những cuộc họp lần này không mang tính cách chung chung như các lần trước đối với các nước Đông Nam Á, vì lẽ các nước này đã và còn đang rung rinh ít nhiều trong cơn "địa chấn" tiền tệ bắt đầu từ đầu tháng 7. Ngay cả trong ngày 21.9 khi các cuộc họp đang diễn ra, hầu hết các tiền tệ Đông Nam Á đã tuột giá thảm hại: đồng baht tuột xuống 36,38/dóla so với 35,75 hôm thứ sáu tuần trước, đồng ringgit cũng từ 3,0225 xuống còn 3,0570/dóla, cả đồng dóla Singapore cũng thế... Thành ra, thấy đều tập trung chú ý đến các cuộc họp này, chứ

không chỉ "con bệnh" Thái Lan vốn vẫn còn phải đợi xem các "thầy thuốc" IMF và WB "phán" gì.

Trước hết, David Folkerts - Landau, phụ tá giám đốc nghiên cứu IMF đã "phán" như sau: IMF vẫn tin tưởng rằng sẽ có những nguồn vốn trung hạn đổ về phía các nước có nền kinh tế đang trỗi dậy (dịch thực các nước Đông Nam Á rồi). Thế nhưng ông cũng "phán" tiếp: đừng có đổ thừa rằng mở cửa thị trường vốn đã là nguyên nhân dẫn đến khủng hoảng tài chính, hai điều này không liên quan gì với nhau. Ý ông Landau muốn nhắm đến các trách móc của "con bệnh" Malaysia theo đó tất cả cuộc khủng hoảng tài chính hiện nay ở Đông Nam Á là do những kẻ đầu cơ như George Soros. Theo ông Landau, nguyên do là vì các nước này đã đeo đuổi những chính sách kinh tế vi mô sai lầm và do các hệ thống ngân hàng quá yếu kém. Ông còn cảnh cáo: chớ sử dụng "bài thuốc" kiểm soát hối đoái để chống đầu cơ tiền tệ, kẻo "gây ông đập lưng ông" đấy. Cuối cùng ông căn dặn: nếu cố gắng tối đa để lập lại kỷ cương trong các cơ sở tài chính, sẽ có cơ may khỏi "bệnh", song hãy coi chừng vì lẽ "bệnh" này sẽ tái đi tái lại nhiều lần và lần tới các "thầy thuốc" IMF và WB sẽ "chạy"...đấy. Đơn giản là không có lý do gì, như trường hợp Thái Lan, các chủ nợ là các quỹ đầu tư tư nhân ngoại quốc cứ đổ tiền vào vượt quá khả năng thanh toán của nước này. Đến khi vỡ nợ buộc IMF và WB phải ra tay trả nợ giùm. Bằng cơ là IMF và WB huy động 17,2 tỷ dóla để cứu Thái Lan, chẳng thấy một quỹ đầu tư tư nhân nào tham gia đóng góp. sau khi để cho phụ tá giám đốc nghiên cứu Landau răn đe, các "giáo sư" Michel Camdessus (Tổng giám đốc IMF) và Wolfensohn (chủ tịch WB) mới nhẹ nhàng khuyên: Thái Lan phải khẩn cấp áp dụng các biện pháp mà IMF đã đề ra để tháo gỡ cuộc khủng hoảng này". Thế còn liệu pháp "cây nhà lá vườn" tức một "Quỹ tiền tệ châu Á" do "ông lang" Nhật Bản đề xuất? Mới đem ra "trình làng" trước hội nghị các bộ trưởng tài chính các nước G7, dự án này đã gặp phải sự lãnh đạm rồi. "Các nước G7 (trừ Nhật) cho rằng đây

không phải là một ý kiến hay ho. Đã có IMF rồi cần gì có một mini - IMF nữa! Không sợ đâm chân nhau sao? Chúng tôi tin rằng các bạn Nhật Bản đã nghe rõ và sẽ suy nghĩ lại", "bác sĩ" Dominique Strauss - Kahn (Bộ trưởng tài chính Pháp) phát biểu thay cho các đồng nghiệp của mình với báo chí. Bộ trưởng Ngân khố Mỹ Robert Rubin cũng tuyên bố: "Cần phải ưu tiên sử dụng các cơ chế phòng ngừa khủng hoảng sẵn có, dựa trên kinh nghiệm và khả năng của IMF, hơn là thành lập một cơ cấu mới".

Thế còn "người khổng lồ" Trung Quốc, nước "chủ nhà" (vừa tiếp thu Hồng Kông giàu nứt vách), cho đến nay vẫn là "thần chủ" vay nợ số một của WB? "Giáo sư" Wolfensohn (chủ tịch WB) không úp mở: sức khỏe tốt lắm. Với đà này, từ nay đến năm 2020 chắc chắn sẽ giành được 10% tổng kim ngạch thế giới thôi. Khỏe quá rồi, cần gì phải uống thuốc bổ miễn phí nữa. Từ năm 1999, không được vay tín dụng không trả lãi nữa, nhưng cho người khác ồm ồm hơn! "Rõ ràng là từ 1.6.1997, tức từ sau khi tiếp quản Hồng Kông, Trung Quốc không còn được xem là "vô sản" nữa. "Chẩn đoán" của WB cũng cho thấy các cường quốc kinh tế thế giới đối phó như thế nào việc Trung Quốc tiếp thu Hồng Kông: viên tướng Trung Quốc (trong đó có Hồng Kông) trở thành một cường quốc kinh tế vào năm 2020 không hề là một điều tăng bốc không có cơ sở. Ngược lại, cũng có thể hiểu được khi các nhà lãnh đạo Trung Quốc chọn con đường cổ phần hóa làm mũi đột phá như là một quyết định bám sát thực tiễn "tiếp quản Hồng Kông", biến sự tiếp quản đó thành một phương tiện gia tăng nội lực của mình, họ đã định vị rõ ràng đất nước mình đang ở đâu trên con đường tiến hóa và con đường còn lại phải đi sẽ phải trải qua những chặng nào, để rồi quyết định phải đi về hướng đó.

3. Khi IMF và WB thường phạt

Đến đây tạm xong hồ sơ con bệnh châu Á để xoay sang hồ sơ thế giới. Lần đầu tiên, IMF và WB đề cập đến vấn đề tham ô trên bình diện toàn cầu đồng thời đề ra những biện pháp chống tham ô trên toàn cầu: 24 bộ trưởng tài chính tham gia Ủy ban phát triển (Comité de Développement) của IMF và WB - tức cơ quan chỉ đạo chính sách hỗn hợp của IMF và WB - đã ra tuyên bố "tham ô phá hoại sự ổn định kinh tế, cản trở sự phát triển của lĩnh vực kinh tế tư nhân, đồng thời còn mài mòn sự hậu thuẫn của quốc tế dành cho sự nghiệp phát triển. Tham nhũng là một vấn đề toàn cầu đòi hỏi tất cả các nước cùng góp chung nỗ lực". Đến lượt Ủy ban phát triển cũng lên tiếng cảnh cáo: từ nay để cứu xét cấp tín dụng

tài trợ, IMF và WB sẽ công khai xem xét xem các trường hợp quản lý công quỹ có vấn đề của các nước và các trường hợp tham ô trong các hoạt động cho vay tín dụng hay mọi quyết định nào khác, một khi các "vấn đề" này tác động đến các dự án (do IMF và WB tài trợ) hay nền kinh tế toàn diện của nước đó". Trong thời gian 1 năm, IMF và WB sẽ đệ trình Ủy ban phát triển các sách lược và nguyên tắc chống lại nạn tham ô nay đang là vấn đề toàn cầu này. Không chỉ cảnh cáo suông, Ủy ban này còn loan báo: mùa hè năm nay, IMF đã hủy một dự án tín dụng cho Kenya vì có vấn đề tham ô tại nước này. Đích thân ông Wolfensohn, chủ tịch WB lên tiếng cảnh cáo "cách đây 18 tháng, từ "tham ô" còn chưa được nhắc đến (ở các cuộc họp của WB, chủ tịch của người viết). Thế mà, nay ai cũng bàn đến điều này, WB hiện có danh sách mọi kẻ tham ô từ các dự án mà WB tài trợ".

Có phạt thì cũng có thưởng: 14 nước sẽ lần lượt được hủy nợ từ nay cho đến năm 2000, bắt đầu là 3 nước Uganda, Bolivia và Burkina Faso... Trong danh sách 14 nước "trúng số" này, hầu hết là các nước châu Phi. WB sẽ đài thọ 1,6 tỷ, IMF đài thọ 800 triệu, các nước chủ nợ trong Câu lạc bộ Paris cùng đài thọ 3,2 tỷ, số còn lại do các tổ chức quốc tế khác.

Đến đây có thể nhắc lại việc IMF gây vốn cho mình qua khóa họp lần này tại Hồng Kông. Hôm chủ nhật 21.9, IMF đã thành công trong việc kêu gọi các nước thành viên quỹ này chấp thuận tăng vốn của IMF thêm 45%, nâng số vốn của IMF lên đến non 290 tỷ đôla (tăng 88,4 tỷ so với trước đây). Biện pháp tăng vốn này đã được hầu hết các nước thành viên nhất trí do hầu hết các nước đều đang ý thức rất rõ rằng nền kinh tế tài chính của các nước rất dễ dàng chịu tổn thất nếu như các nhà lãnh đạo kinh tế tài chính của nước này sơ sẩy trong việc hoạch định và thực hiện các chính sách vĩ mô, đặc biệt trong bối cảnh mà thị trường tài chính thế giới đang ngày càng thông thương. Bằng chứng là chỉ trong vòng 2 năm hơn mà nền kinh tế tài chính của Mexico (từng được khen ngợi là phát triển vượt bậc ở Nam bán cầu) kể đến của Thái Lan (mới được khen ngợi là phát triển vượt bậc ở Đông Nam Á) bị lật nhào trong vòng không đầy một tháng. Nếu so sánh trên bình diện mức độ tiếp cứu của cộng đồng quốc tế, hai sự cố "đồng peso" của Mexico (năm 1995) và "đồng baht" của Thái Lan (năm 1997) tương đương nhau: ở trường hợp Mexico, đã phải huy động 18 tỷ đôla để tiếp cứu, trong trường hợp Thái Lan cũng phải huy động đến

17,2 tỷ đôla. Trong nỗi âu lo canh cánh đó, đặc biệt khi không phải đồng tiền nước nào cũng có thể tự đứng trên hai chân của mình được mà, trong thực tế phải dựa vào một thứ "bản vị" nào đó như đồng đôla, đồng bảng Anh, đồng mark Đức, đồng yên Nhật, thậm chí cả đồng quan Pháp (cho các nước châu Phi sử dụng đồng CFA)... Bất cứ một hành động lung lay đoạn thị trường tài chính nào cũng có thể vật ngã trong một sớm một chiều đồng tiền của một nước nếu như nước đó không cân đối được khả năng chi trả của mình với số tín dụng vay nợ nước ngoài. Chính vì thế mà các nước thành viên đã nhất trí tăng đóng góp của mình vào quỹ IMF như một dự phòng bất trắc sau này.

Trên đây là một số sự kiện hàng đầu trong tháng 9 qua. Từ đó, có thể có nhiều suy nghĩ về một chính sách phát triển toàn diện. Trước hết, cần xác định đâu là con đường phải đi và phương tiện cần thiết để đi được trên con đường đó. Có thể con đường phải đi đó có vẻ như đầy chông gai song kinh nghiệm các nước cũng đã cho thấy con đường đó dẫn đến đâu và làm thế nào để tránh theo các vết xe đổ. Mặt khác, cũng không thể chỉ hiểu phát triển là phát triển kinh tế để lơ là phát triển xã hội, mà trong đó đầu tư cho giáo dục và y tế cũng là đầu tư lâu dài cho phát triển kinh tế. Không thể hy vọng phát triển kinh tế với một nguồn nhân lực tương lai suy định dưỡng trong số đông, nhất là ở nông thôn, và phần lớn chỉ có trình độ học vấn phổ cập cấp 1. Khó có thể hy vọng rằng trình độ học vấn cấp 1 sẽ tạo điều kiện cho việc tiếp thu công nghệ, cho việc xây dựng ý thức công dân để xã hội ngày càng thượng tôn pháp luật - một yêu cầu của sự phát triển xã hội. Khi những luật lệ đơn giản nhất như luật đi đường còn chưa được tuân thủ, khi mà quan hệ dân sự không dựa trên luật lệ mà dựa trên những thanh toán bạo lực để giải quyết các mâu thuẫn nhỏ giữa các hàng xóm, khi bất cứ ai cũng "có thể" lấn chiếm một cái gì đó, làm một điều gì có tùy thích - nói xin lỗi dùng giận, cái cẳng - tin mới mọc trong trường đại học nợ chính là một hình ảnh không tương thích gì lắm với sự phát triển của ngôi trường đáng kính ấy... thì khó có thể hình dung sự phát triển xã hội sẽ theo chiều hướng nào. Một thành phố, một đất nước văn minh hiện đại không chỉ nhờ vài tòa nhà cao tầng, vài con đường cao tốc, vài tuyến đường xe điện ngầm, vài vỉa hè lát gạch "con sấu", mà là đại bộ phận dân chúng thành phố đó, đất nước đó được học hành, được chăm sóc, được sinh sống và tự mình sinh sống như thế nào với nhau.